

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

การค้าระหว่างประเทศมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งการพัฒนาและการขยายตัวของเศรษฐกิจ ในอดีตที่ผ่านมาสินค้าที่ประเทศไทยส่งออกเป็นหลักคือ สินค้าเกษตรกรรม แต่ทว่านับตั้งแต่มีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 มาใช้ รัฐบาลได้มุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมากขึ้น ทำให้ประเทศสามารถส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมได้มากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ความเจริญทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ปัญหาในปัจจุบันที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง ความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจไทย ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และการกีดกันทางการค้าของประเทศคู่ค้า เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมไทยลดลง ผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอื่นๆ ที่กำลังเกิดขึ้นตามมาในอนาคตเนื่องจากระบบเศรษฐกิจของไทยมีลักษณะที่ผูกพันกับการค้าระหว่างประเทศ

อุตสาหกรรมสิ่งทอมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจไทยอย่างต่อเนื่อง โดยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศคิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5.12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มีโรงงานที่จดทะเบียนกับโรงงานอุตสาหกรรม ณ สิ้นปี 2543 จำนวน 4,557 โรงงาน (ภาคผนวกที่ 1) ตั้งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคและก่อให้เกิดการจ้างงานกว่า 1 ล้านคน(ภาคผนวกที่ 2) ซึ่งสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งในภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้สินค้าสิ่งทอโดยเฉพาะเครื่องนุ่งห่มเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของประเทศมาตลอด 10 ปี (2524-2538) โดยปี 2538 ประเทศไทยส่งออกมูลค่าสูงสุดส่งผลให้เป็นผู้ส่งออกเครื่องนุ่งห่มอยู่ลำดับที่ 8 ของโลก เนื้อเกาหลีใต้ อินเดีย และเม็กซิโก ซึ่งนำรายได้เงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยนับแสนล้านบาทต่อปี (ภาคผนวกที่ 3) สินค้าสิ่งทอที่ประเทศไทยส่งออกจะมีลักษณะคุณภาพในระดับต่ำและกลาง ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มสินค้าเครื่องนุ่งห่ม ประกอบด้วย เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องยกทรง กุ้งเท้า/กุ้งน่อง กุ้งมือผ้า และเสื้อผ้าเด็กอ่อน
2. กลุ่มสินค้าสิ่งทอ ประกอบด้วย ผ้าผืนและด้าย เส้นใยสังเคราะห์ เคหะสิ่งทอ และผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการส่งออกสินค้าสิ่งทอของประเทศไทย ปี 2538 – 2543

(หน่วย : ล้านบาทสหรัฐฯ)

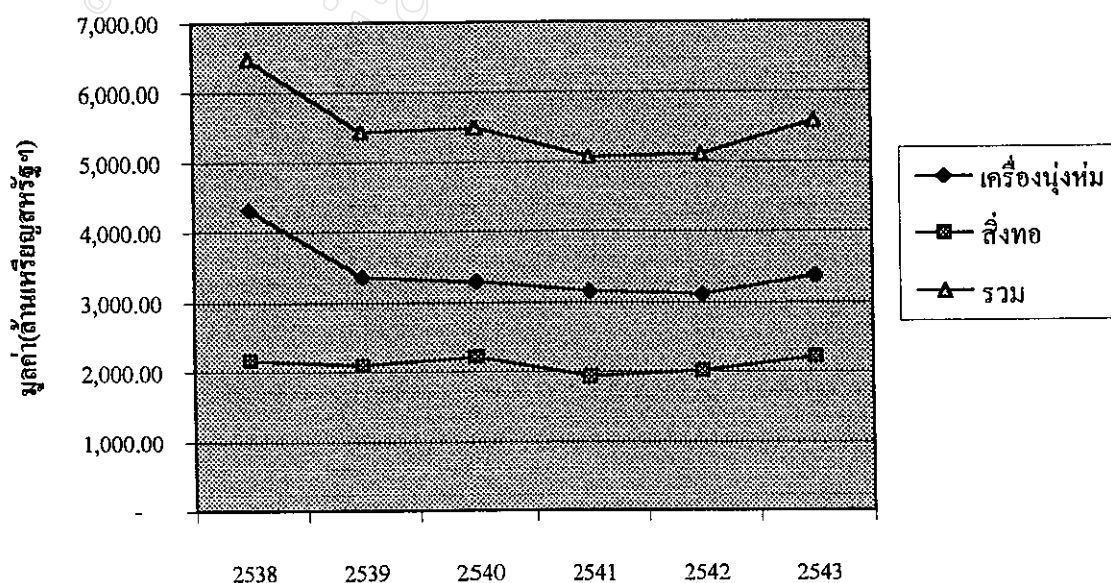
(ในวงเล็บคือเปอร์เซ็นต์เพิ่มลดจากปีก่อนหน้า)

สินค้า	2538	2539	2540	2541	2542	2543
เครื่องนุ่งห่ม	4,318.0	3,354.0 (-22.3)	3,288.9 (-1.9)	3,156.6 (-4.0)	3,104.8 (-1.6)	3,372.7 (8.6)
สิ่งทอ	2,168.4	2,086.3 (-3.8)	2,205.5 (5.7)	1,922.9 (-12.8)	2,010.5 (4.6)	2,215.6 (10.2)
รวม	6,486.4	5,440.3 (-16.1)	5,494.4 (1.0)	5,079.5 (-7.6)	5,115.3 (0.7)	5,588.3 (9.2)

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

จากตารางที่ 1.1 พบว่า กลุ่มสินค้าที่ 1 คือ กลุ่มเครื่องนุ่งห่ม มูลค่าการส่งออกในช่วงปี 2538 - 2542 มีแนวโน้มลดลงโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2539 ลดลงมากที่สุดถึงร้อยละ 22.3 และลดลงอย่างต่อเนื่องในอัตราร้อยละ 1.9 , 4.0 และ 1.6 ในปี 2540 2541 และ 2542 ตามลำดับ ส่วนในปี 2543 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.6 และสินค้าในกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มสินค้าสิ่งทอมูลค่าการส่งออกสิ่งทอมีแนวโน้มไม่แน่นอน กล่าวคือในปี 2539 มูลค่าการส่งออกลดลงร้อยละ 3.8 เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.7 ในปี 2540 แต่กลับลดลงถึงร้อยละ 12.8 ในปี 2541 และในปี 2542-2543 มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.6 , 10.2 ตามลำดับ ส่วนมูลค่ารวมในการส่งออกเครื่องนุ่งห่มและสิ่งทอมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องและทรงตัวจนถึงปี 2542 ในปี 2543 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

รูปที่ 1.1 แผนภูมิ : แนวโน้มการส่งออกสินค้าสิ่งทอของไทย ปี 2538 – 2543

จากแผนภูมิจะเห็นว่าในปี 2539 มูลค่ารวมในการส่งออกสินค้าสิ่งทอมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การแข่งขันที่สูงมากจากการตัดราคาของประเทศคู่แข่งในเอเชียที่มีการลดค่าของเงิน เศรษฐกิจตกต่ำของประเทศผู้ซื้อตลอดจนมีการรวมกลุ่มร่วมมือทางการค้าของกลุ่ม NAFTA และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป เป็นต้น นอกจากนี้ปัญหาสำคัญคือ ปัญหาภายในอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามในปี 2342 ถึงปี 2543 มูลค่าการส่งออกมีแนวโน้มสูงขึ้น การที่ไทยยังคงรักษาตลาดในตลาดโลกได้แม้ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งที่สำคัญคือ การมีระบบโควตาที่ช่วยคุ้มกันการส่งออกของไทยที่ประเทศคู่แข่งอื่นๆ ไม่สามารถมาแย่งได้และยังได้รับอัตราขยายการส่งออกเพิ่มขึ้นจากข้อตกลงสองฝ่าย และตามขั้นตอนความตกลงสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มขององค์การการค้าโลก (Agreement on Textiles and Clothing : ATC) ถึงแม้ประเทศคู่แข่งจะมีประสิทธิภาพในการส่งออกสูงและราคาต่ำกว่าไทยแต่ก็ไม่สามารถขยายการส่งออกได้มากกว่าโควตาของตนที่ได้รับ ตลาดส่งออกสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย คือ สหรัฐอเมริกา ในปี 2543 มีมูลค่าการส่งออก 2,108.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สัดส่วนร้อยละ 37.7 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด อันดับ 2 สหภาพยุโรป มีมูลค่าการส่งออก 1,091.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สัดส่วนร้อยละ 19.5 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด และอันดับ 3 ญี่ปุ่น มีมูลค่าการส่งออก 368.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สัดส่วน ร้อยละ 6.6 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 ตลาดส่งออกสินค้าสิ่งทอของประเทศไทย ปี 2538-2543

(หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

(ในวงเล็บคือเปอร์เซ็นต์ของสัดส่วนการส่งออก)

ประเทศ	2538	2539	2540	2541	2542	2543
สหรัฐอเมริกา	1,327.3 (20.5)	1,384.1 (25.4)	1,616.6 (29.4)	1,838.4 (36.2)	1,848.9 (36.1)	2,108.9 (37.7)
สหภาพยุโรป	1,145.8 (17.7)	1,094.7 (20.1)	1,142.2 (20.8)	1,089.3 (21.4)	1,075.6 (21.0)	1,091.9 (19.5)
ญี่ปุ่น	594.4 (9.2)	597.2 (11.0)	512.5 (9.3)	349.0 (6.9)	362.9 (7.1)	368.8 (6.6)
ฮ่องกง	288.6 (4.4)	264.8 (4.9)	242.9 (4.4)	198.2 (3.9)	180.6 (3.5)	189.8 (3.4)
อื่นๆ	3,130.3 (48.2)	2,099.4 (38.6)	1,980.1 (36.1)	1,604.6 (31.6)	1,647.9 (32.3)	1,825.9 (32.8)
รวม	6,486.4	5,440.2	5,494.3	5,079.5	5,115.3	5,585.3

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ภาคเหนือมีบทบาทในการส่งออกสินค้าสิ่งทอและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจากข้อมูลสถิติสำนักงานการค้าต่างประเทศ จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2533 มีมูลค่าการส่งออกสินค้าสิ่งทอจำนวน 5 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา และในปี 2543 มีมูลค่าในการส่งออกสินค้าสิ่งทอถึง 61 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา และเปลี่ยนการผลิตแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือนและผลิตจำหน่ายตลาดในท้องถิ่นพัฒนาเป็นการผลิตในระบบโรงงานโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย และมุ่งจำหน่ายตลาดต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่ส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูป ตลาดส่งออกที่สำคัญ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และ ญี่ปุ่น ในปี 2543 มีโรงงานเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่จดทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรม 124 โรงงาน และโรงงานเล็กๆ มีกำลังเครื่องจักรไม่เข้าข่ายที่ต้องจดทะเบียนอีกมาก โดยกระจายอยู่ในภาคเหนือตอนบน คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดตาก มีการย้ายฐานการผลิตเข้ามาในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อใช้แรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะพม่าซึ่งค่าแรงงานต่ำกว่าแรงงานไทย เพื่อให้สามารถแข่งขันทางด้านราคากับต่างประเทศได้และมีการลงทุนทั้งจากนักธุรกิจท้องถิ่นและจากส่วนกลางที่ต้องการขยายฐานการผลิตเพื่อมาใช้ปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูกกว่า ครอบงำรัฐบาลมีนโยบายเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมส่งออกสินค้าสิ่งทอในภาคเหนือ โดยมาตรการที่ได้ดำเนินการที่สำคัญมีดังนี้ (พรเลิศ วีรพลิน , 2538)

1. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กำหนดให้อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อการส่งออกเป็นกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนและให้สิทธิพิเศษแก่การลงทุนที่ดำเนินธุรกิจในพื้นที่ส่งเสริมการลงทุนที่ 3
2. ศูนย์ส่งเสริมการส่งออกภาคเหนือ กรมส่งเสริมการส่งออกภาคเหนือ กระทรวงพาณิชย์ และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือสังกัดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ได้จัดห้องแสดงสินค้าเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าที่ผลิตในภาคเหนือ
3. กระทรวงพาณิชย์จัดตั้ง สำนักงานการค้าต่างประเทศ จังหวัดเชียงใหม่ มอบหมายให้ดำเนินการเป็นผู้แทนกรมการค้าต่างประเทศในการบริหาร กำกับ ดูแล การส่งออกเครื่องนุ่งห่มไปประเทศภายใต้ข้อตกลง
4. กระทรวงพาณิชย์จัดสรรโควตาของกลางสินค้าสิ่งทอ ให้เป็นพิเศษแก่ผู้ผลิตที่ตั้งโรงงานในพื้นที่ส่งเสริมการลงทุนที่ 3
5. กระทรวงพาณิชย์จัดให้มีการจัดสรรโควตาส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปเป็นพิเศษ เรียกว่า โควตาส่งเสริม(Promotion Quota) ให้แก่ผู้ส่งออกที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการส่งออกสินค้าสิ่งทอของกระทรวงพาณิชย์
6. กระทรวงการคลังได้ให้การชดเชยค่าภาษีอากรวัตถุดิบและการคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม
7. กรมศุลกากรลดขั้นตอนในการผ่านพิธีการส่งออกสินค้า

นอกจากมาตรการดังกล่าวข้างต้นแล้ว กรมการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ได้บริการการส่งออกโดยนำระบบรวบรวมข้อมูลวีซ่าอิเล็กทรอนิกส์(The Electronic Visa Information System : ELVIS) ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สิ่งทอกับต่างประเทศสามารถส่งข้อมูลหนังสือรับรองสิ่งทอและรับข้อมูลการนำเข้าสินค้าไทยของประเทศผู้นำเข้าได้วันต่อวัน อันจะมีผลให้การตรวจปล่อยสินค้าสิ่งทอเข้าประเทศปลายทางเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว รวมทั้งสามารถป้องกันการปลอมแปลงหนังสือรับรองการส่งออก (จินตนา อิมแก้ว , 2541)

ดังนั้นผู้ศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ เกี่ยวกับแนวโน้มการส่งออกสินค้าสิ่งทอ ปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่ออัตราการขยายตัวในการส่งออกของผู้ส่งออกในภาคเหนือ และต้องการศึกษาว่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นนั้นมาจากนโยบายและมาตรการของรัฐบาลที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการส่งออกมากน้อยเพียงใด เพื่อหาแนวทางที่จะส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อพยากรณ์แนวโน้มการส่งออกสินค้าสิ่งทอในภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกสินค้าสิ่งทอของผู้ส่งออกในภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษานโยบายและมาตรการของรัฐบาลในการสนับสนุนและส่งเสริมการส่งออกสินค้าสิ่งทอในภาคเหนือ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้ทำให้ทราบสภาพความเป็นจริงและสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกสินค้าสิ่งทอของผู้ส่งออกในภาคเหนือซึ่งจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางให้ผู้ส่งออกหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับปรุง แก้ไข จุดบกพร่องต่าง ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหาแนวทางที่จะส่งเสริมหรือขยายการส่งออกสินค้าสิ่งทอ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับใช้ร่วมกับธุรกรรมในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการพยากรณ์แนวโน้มการส่งออกสินค้าสิ่งทอในภาคเหนือและศึกษาปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกสินค้าสิ่งทอของผู้ส่งออกในภาคเหนือ ตลอดจนศึกษาถึง

นโยบายและมาตรการของรัฐบาลในการสนับสนุนและส่งเสริมการส่งออกว่ามีผลในระดับใด โดยศึกษาผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอที่มีศักยภาพในการส่งออกของภาคเหนือ จำนวน 35 ราย ประกอบด้วย

1. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดเชียงใหม่	18	ราย
2. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดตาก	6	ราย
3. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดลำพูน	5	ราย
4. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดลำปาง	1	ราย
5. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดพะเยา	1	ราย
6. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดเชียงราย	1	ราย
7. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดกำแพงเพชร	1	ราย
8. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดพิษณุโลก	1	ราย
9. ผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอจังหวัดนครสวรรค์	1	ราย